

Nota m.b.t. taalregeling in het hoger onderwijs

Artikel 91 van het Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen dd. 4 april 2003 (verder: Structuurdecreet) bepaalt de vigerende taalregeling in het hoger onderwijs. Deze taalregeling tracht een evenwicht te realiseren tussen het streven naar internationalisering van het hoger onderwijs en de erkenning van het belang van het Nederlands als onderwijstaal.

Zonder afbreuk te willen doen aan het belang dat de Vlaamse universitaire instellingen hechten aan het Nederlands als (wetenschappelijke) onderwijstaal, is het meer dan in het verleden nodig om rekening te houden met de sterk toegenomen internationalisering van het hoger onderwijs en de steeds toenemende maatschappelijke en professionele mondialisering. Het is uiteindelijk in deze context dat onze afgestudeerden zullen functioneren en zich professioneel zullen waarmaken.

Aangezien het tot de kerntaken van de Vlaamse universiteiten behoort om studenten zo goed mogelijk voor te bereiden op hun professionele loopbaan en rekening houdend met de hierboven geschetste internationale context, dringt zich de vraag op of Artikel 91 van het Structuurdecreet niet aan enkele wijzigingen/versoepelingen toe is. Deze vraag stelt zich in het bijzonder voor wat betreft het gebruik van het Engels als onderwijstaal. In een aantal wetenschapsdomeinen die gekenmerkt worden door een grote mate van internationalisering, wordt een grondige, vakspecifieke kennis van het Engels beschouwd als een essentiële voorwaarde om het beroep te kunnen uitoefenen. Dit aspect wordt vaak opgenomen in de aanbevelingen van visitatiecommissies (vb. visitatierapport Biologie dd. 19/12/2006).

Bovendien vragen de toegenomen studentenuitwisseling en -mobiliteit – die het concrete resultaat zijn van de toepassing van de Bolognahervorming – naar ruimere mogelijkheden op het vlak van Engelstalig onderwijs dan momenteel het geval is. Vooral in de Masteropleidingen doet de nood zich voelen om in bepaalde gevallen volledige of gedeeltelijk anderstalige (vooral Engelstalige) programma's aan te bieden. Door het gebrek aan Engelstalige opleidingen en opleidingsonderdelen wordt het internationaliseringstreven belemmerd. Ook de initiatieven van de universiteiten in verband met ontwikkelingssamenwerking – al dan niet binnen het kader van de VLIR-UOS initiatieven – zijn gebaat bij een groter aanbod aan anderstalige opleidingen, terwijl het onderzoek gebaat is bij een instroom van internationale studenten, waarvan de meest getalenteerden kunnen doorstromen naar de doctoraatsopleidingen of op een andere manier als onderzoeker kunnen worden tewerkgesteld.

Het inrichten van een anderstalige opleiding is maar in een beperkt aantal gevallen aangewezen, aangezien vele functies waartoe het universitair onderwijs voorbereidt, hoofdzakelijk in het Nederlands uitgeoefend worden. Daarenboven vergt het oprichten en in stand houden van een anderstalige opleiding hoe dan ook een grote inspanning van de betrokken docenten. Om die redenen valt niet te vrezen dat door een versoepeling van de huidige regelgeving het belang van het Nederlands als academische taal wezenlijk zal geschaad worden of dat het universitair onderwijs in grote mate in het Engels zal verlopen.¹ Een versoepeling van de regelgeving laat wel toe de internationale profilering van de Vlaamse universiteiten te versterken, de leerervaring van de studenten aanzienlijk te verrijken en de meertaligheid te bevorderen.

¹ Cfr. "Advies over de taalregeling hoger onderwijs" van de Vlaamse Onderwijsraad (11 maart 2008), p. 2: "Europese cijfergegevens tonen ...aan dat een soepele taalregeling niet meteen leidt tot de verdrukking van kleine talen en een wildgroei aan anderstalige opleidingen. Het inrichten van opleidingen in een andere taal vergt immers grote investeringen van een instelling, zowel financieel als op het vlak van personeel." Dit wordt bevestigd door het onderzoek van Bernd Wächter en Friedhelm Maiworm, "English-Taught Programmes in European Higher Education. The picture in 2007", in *ACA Papers on International Cooperation in Education* (Bonn: Lemmens Medien GmbH, 2008), p. 91: "Yet, despite the steady growth [since 2002], in no country are English-taught programmes anywhere near challenging the survival of the domestic language. At best (or worst, depending on observer), English might become a language of instruction as frequent as the domestic ones in Master-level programmes in the leading provider countries – and particularly in the Netherlands. Elsewhere, English-taught programmes appear likely to occupy a smaller niche in the higher education offer. In large parts of Europe, and notably in the south of the continent, they will probably remain a rare exception."

Bij het invoeren van anderstalige opleidingen en opleidingsonderdelen moet ervoor gezorgd worden dat de moeilijkheidsgraad van de studies niet op een onredelijke wijze toeneemt of de drempel tot hogere studies verhoogd wordt. In de meeste gevallen hebben instromende studenten een voldoende (en vaak een uitstekende) kennis van een of meerdere vreemde talen. In een aantal opleidingen (andere dan taalopleidingen) zijn taalvakken opgenomen als verplicht opleidingsonderdeel of als keuzevak. Waar nodig, echter, moeten universiteiten taalcursussen inrichten om de studenten een voldoende kennis van de onderwijstaal bij te brengen. Voor sommige kansengroepen zullen nieuwe hulpmiddelen moeten aangeschaft worden (b.v. software voor studenten met dyslexie). En de decretale bepaling in art. 91, §1, 7de lid, waarbij de student het recht wordt verleend in het Nederlands examen af te leggen voor een opleidingsonderdeel aangeboden in een andere taal dan het Nederlands, moet worden gehandhaafd, tenminste in zoverre de docent Nederlandkundig is.

Daarnaast is ook de taalbeheersing van de docent een belangrijk aandachtspunt. De universiteit moet voor de taalkennis van de docent garant staan en die, zo nodig, tijdig remediëren.

De voorliggende nota bevat een aantal voorstellen tot wijziging van de taalregeling in het hoger onderwijs. Deze voorstellen leunen sterk aan bij de adviezen die geformuleerd zijn in Annex 1 van het Rapport van de Ministeriële Commissie aan de heer Frank Vandenbroucke, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming ('rapport Soete' - Februari 2008).

Voorstel van aanpassingen aan artikel 91 van het Structuurdecreet

1) Art. 91, §1, eerste lid:

De onderwijstaal in hogescholen en universiteiten is het Nederlands.

Voorstel: de bepaling blijft ongewijzigd.

2) Art. 91, §1, tweede lid:

In de bachelors- en in de mastersopleidingen kan evenwel een andere taal worden gebruikt voor de volgende opleidingsonderdelen:

1° de opleidingsonderdelen die een vreemde taal tot onderwerp hebben en die in die taal worden gedoceerd;

2° de opleidingsonderdelen die gedoceerd worden door anderstalige gasthoogleraren of gastprofessoren;

3° de anderstalige opleidingsonderdelen die, met instemming van het instellingsbestuur, worden gevolgd aan een andere instelling voor hoger onderwijs.

Voorstel van wijziging:

In de bachelors- en in de mastersopleidingen kan evenwel een andere taal worden gebruikt voor de volgende opleidingsonderdelen:

1° de opleidingsonderdelen die een vreemde taal tot onderwerp hebben en die in die taal worden gedoceerd;

2° de opleidingsonderdelen die gedoceerd worden door regulier aangestelde anderstalige lesgevers, gedurende de eerste drie jaar van hun aanstelling, of door anderstalige gasthoogleraren of gastprofessoren;

3° de anderstalige opleidingsonderdelen die, met instemming van het instellingsbestuur, worden gevolgd aan een andere instelling voor hoger onderwijs.

4° de opleidingsonderdelen die bestaan uit een schriftelijk werkstuk (bvb. bachelorproef, masterproef) en die, met instemming van het instellingsbestuur, op initiatief van de student in een andere taal worden afgelegd.

Motivering: Wat betreft 2° : om de kwaliteit van de aangestelde lesgevers maximaal te verzekeren wordt mondiaal gerekruteerd. Het is nodig een anderstalige lesgever voldoende tijd te geven om het Nederlands als onderwijstaal te leren hanteren.
Wat betreft 4°: de student die zelf de keuze maakt om het werkstuk in een andere taal dan het Nederlands in te dienen, verdient aanmoediging. Het is de taak van hoger onderwijsinstellingen om studenten gedegen voor te bereiden op een professionele loopbaan die het academisch gebruik van een andere taal dan het Nederlands vereist.

3) Art. 91, §1, derde lid:

Het instellingsbestuur kan tevens beslissen dat in beperkte mate voor opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands wordt gebruikt wanneer de meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit voor de opleiding blijkt uit de expliciet gemotiveerde beslissing daartoe en op voorwaarde dat de hiervoor aangewezen docent de andere taal op adequate wijze beheerst.

Voorstel van wijziging:

Het instellingsbestuur kan tevens beslissen dat in een Nederlandstalige masteropleiding voor hoogstens 50 percent van de opleidingsonderdelen een andere taal dan het Nederlands wordt gebruikt wanneer de meerwaarde voor de studenten en de functionaliteit voor de opleiding blijkt uit de expliciet gemotiveerde beslissing daartoe en op voorwaarde dat de hiervoor aangewezen docent de andere taal op adequate wijze beheerst.

Motivering: Voor wat de bacheloropleidingen betreft, zie ons voorstel tot wijziging van art. 91, §1, vijfde lid (infra). Wat betreft Nederlandstalige masters is het wenselijk om de bepaling 'in beperkte mate' te vervangen door een concreet percentage zodat de onduidelijkheid hieromtrent weggewerkt wordt. Het maximum percentage van 50% komt voort uit aanbevelingen van de Erkenningscommissie m.b.t. concrete dossiers uit het verleden.

4) Art.91, §1, vierde lid:

In geen geval kan eenzelfde opleidingsonderdeel, behalve in de gevallen hierboven vermeld in het tweede lid, 1° en 3°, en in de gevallen waarin het opleidingsonderdeel door een anderstalige gastdocent wordt gedoceerd, volledig in een andere taal aangeboden worden.

Voorstel van wijziging:

Deze bepaling schrappen.

Motivering: De onduidelijkheid over wat het precies betekent dat 'een opleidingsonderdeel niet volledig in een andere taal kan gedoceerd worden' maakt deze bepaling praktisch onuitvoerbaar.

5) Art. 91, §1, vijfde lid:

Voor de bachelorsopleidingen is het gebruik van een andere taal dan het Nederlands beperkt tot ten hoogste 10% van de omvang van het opleidingsprogramma; voor het bepalen van die grens worden de opleidingsonderdelen bedoeld in het tweede lid, 1° en 3°, niet meegerekend.

Voorstel van wijziging:

Voor de bacheloropleidingen is het gebruik van een andere taal dan het Nederlands beperkt tot ten hoogste 1/3 van de omvang van het opleidingsprogramma; voor het bepalen van die grens worden de opleidingsonderdelen bedoeld in het tweede lid, 1°, 3° niet meegerekend.

Motivering: Het gebruik van een andere taal dan het Nederlands in de bacheloropleidingen moet beperkt blijven om de overgang van het middelbaar naar het hoger onderwijs niet te bemoeilijken, maar ook en vooral om het Nederlands als wetenschappelijke taal te handhaven. Echter, om studentenuitwisseling en – mobiliteit in het kader van Europese of internationale programma's te bevorderen, is het wenselijk dat Vlaamse instellingen een deel van de opleidingsonderdelen in de bachelorprogramma's in een andere onderwijstaal kunnen inrichten.

6) Art. 91, §1, zesde lid: niet van toepassing op universitair onderwijs

7) Art. 91, §1, zevende lid:

Met inachtneming van het voorgaande hebben de studenten het recht over een opleidingsonderdeel waarin een andere onderwijstaal dan het Nederlands werd gebruikt, examen in het Nederlands af te leggen, met uitzondering van de opleidingsonderdelen bedoeld in het tweede lid, 1° en 3°.

Voorstel: De bepaling blijft ongewijzigd.

Motivering: Het recht om in het Nederlands examen af te leggen garandeert een faire examenkans. Het kan ook drempelverlagend werken.

8) Art. 91, §2:

In afwijking van het bepaalde in § 1, kan het instellingsbestuur bachelors- en mastersopleidingen volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het om opleidingsprogramma's gaat die specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen op voorwaarde dat er in dezelfde instelling een equivalente opleiding in het Nederlands wordt aangeboden.

Desgevallend kan het aanbod van een anderstalige opleiding en van de equivalente opleiding in het Nederlands worden verwezenlijkt door samenwerking en taakverdeling tussen voor de betrokken opleiding bevoegde instellingen binnen eenzelfde provincie zonder dat afbreuk gedaan wordt aan het recht van de student om een volledige opleiding in het Nederlands te volgen overeenkomstig de voorschriften van § 1.

Voor de toepassing van deze paragraaf worden het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Vlaams-Brabant als één geheel beschouwd.

Voorafgaand aan het indienen van de omvormingsvoorstellen zoals bedoeld in de artikelen 123 en 125 moet er een akkoord tussen de instellingen zijn als de equivalente opleiding niet aan dezelfde instelling wordt aangeboden. Dit akkoord wordt bij het omvormingsdossier gevoegd.

Voorstel van wijziging:

- i. *In afwijking van het bepaalde in § 1, kan het instellingsbestuur bachelors-~~en masters~~opleidingen volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het om opleidingsprogramma's gaat die specifiek ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen op voorwaarde dat er in dezelfde instelling een equivalente opleiding in het Nederlands wordt aangeboden.*

Desgevallend kan het aanbod van een anderstalige opleiding en van de equivalente opleiding in het Nederlands worden verwezenlijkt door samenwerking en taakverdeling tussen voor de betrokken opleiding bevoegde instellingen binnen ~~eenzelfde provincie de~~ Vlaamse gemeenschap zonder dat afbreuk gedaan wordt aan het recht van de student om een volledige opleiding in het Nederlands te volgen overeenkomstig de voorschriften van § 1.

~~Voor de toepassing van deze paragraaf worden het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Vlaams-Brabant als één geheel beschouwd.~~

Voorafgaand aan het indienen van de omvormingsvoorstellen zoals bedoeld in de artikelen 123 en 125 moet er een akkoord tussen de instellingen zijn als de equivalente opleiding niet aan dezelfde instelling wordt aangeboden. Dit akkoord wordt bij het omvormingsdossier gevoegd.

- ii. *In afwijking van het bepaalde in § 1, kan het instellingsbestuur masteropleidingen volledig in een andere taal dan het Nederlands aanbieden, indien de meerwaarde voor de studenten en het afnemend veld en de functionaliteit voor de opleiding op voldoende wijze aangetoond kunnen worden.*

Motivering: Er is geen vraag om de regeling voor bacheloropleidingen fundamenteel aan te passen. Wel wordt gevraagd om samenwerkingen over provincies en associaties heen mogelijk te maken. Daarentegen is het aangewezen het inrichten van een anderstalige masteropleiding mogelijk te maken zonder de verplichting een Nederlandstalig equivalent aan te bieden. Daarenboven dient

een anderstalig masterprogramma niet specifiek te worden opgemaakt voor buitenlandse studenten maar dient het ten behoeve van alle studenten, dus ook de Vlaamse, functioneel te zijn voor de doelstellingen van de opleiding op vlak van bvb. forumtaal van het wetenschappelijk onderzoek, het beoogd beroepsprofiel en de tewerkstellingsmogelijkheden. Indien aan deze voorwaarden voldaan wordt, is er geen reden om het aanbieden van een Nederlandstalig equivalent verplicht te maken. Het aanbieden van een dergelijk equivalent vergt zware bijkomende inspanningen, die het inrichten van een anderstalige master bemoeilijken en in veel gevallen, vanwege capaciteitsproblemen, onmogelijk maken. Dit geldt in zeer sterke mate wanneer elke instelling een Nederlandstalig equivalent moet voorzien. De bepaling dat binnen een zelfde provincie in dit verband een taakverdeling kan uitgewerkt worden heeft voor de universiteiten weinig of geen voordeel. Daarenboven mag men ervan uitgaan dat vele opleidingen het meest functioneel ingericht worden in het Nederlands. In die gevallen zal de vraag naar een anderstalige opleiding zich niet stellen. Een exponentiële groei van anderstalige, inzonderheid Engelstalige, opleidingen is niet te verwachten. De instellingen zullen enkel inzetten op anderstalige (vooral Engelstalige) programma's in hun speerpuntdisciplines, waar internationalisering een grote meerwaarde biedt. Instellingen zullen er soms ook voor kiezen om slechts één studietraject of afstudeerrichting in een andere taal in te richten, maar een andere (bv de ingedaalde lerarenopleiding) niet.

9) Art. 91, §3:

In afwijking van het bepaalde in §§ 1 en 2, kan het instellingsbestuur mastersopleidingen in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het gaat om opleidingsprogramma's die specifiek in het kader van het International Course Programme van ontwikkelingssamenwerking ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen [of indien het gaat om mastersopleidingen van Erasmus Mundus].

Voorstel: deze bepaling kan geschrapt worden.

Motivering: In ons voorstel kan een instelling, indien gewenst, een anderstalige masteropleiding oprichten zonder verplichting een Nederlandstalig equivalent aan te bieden. Mocht de verplichting een Nederlandstalig equivalent aan te bieden niet vervallen, dan moet deze bepaling behouden blijven en opengesteld voor alle opleidingen die door Europa worden gefinancierd. Naast Erasmus Mundus, betreft het hier ook, onder andere, de Atlantis-programma's. De bepaling leest dan:

In afwijking van het bepaalde in §§ 1 en 2, kan het instellingsbestuur masteropleidingen in een andere taal dan het Nederlands aanbieden indien het gaat om opleidingsprogramma's die specifiek in het kader van het International Course Programme van ontwikkelingssamenwerking ten behoeve van buitenlandse studenten zijn ontworpen of indien het gaat om masteropleidingen die werden geselecteerd overeenkomstig de bepalingen van een Europees financieringsprogramma ter bevordering van de internationale samenwerking in het hoger onderwijs en waarbinnen multi- of gezamenlijke diplomering wordt vooropgesteld.

10) Art. 91, §4:

In afwijking van §1, bepaalt het instellingsbestuur de onderwijstaal in de bachelorsopleidingen waarvoor de inschrijving alleen openstaat voor personen die

reeds in het bezit zijn van een graad van bachelor, de mastersopleidingen waarvoor de inschrijving alleen openstaat voor personen die reeds in het bezit van een graad van master, en in de onderwijs- en andere studieactiviteiten die als nascholing of bijscholing worden georganiseerd bedoeld in artikel 17.

Voorstel: bepaling blijft ongewijzigd.

11) Art. 91, §5:

Het instellingsbestuur stelt terzake een gedragscode op na raadpleging van de studenten en legt deze vast in het onderwijs- en examenreglement.

Voorstel: bepaling blijft ongewijzigd.

12) Art. 91, §6:

*Het instellingsbestuur geeft rekenschap over zijn beleid inzake het gebruik van een andere onderwijstaal dan het Nederlands in een jaarlijks verslag met een overzicht van de doelstellingen en resultaten onderbouwd door kwantitatieve gegevens en over de wijze waarop het de betreffende decretale voorschriften heeft gehandhaafd. Dit verslag wordt aan de Vlaamse regering en aan het Vlaams Parlement bezorgd binnen de drie maanden na het einde van het academiejaar.
De Vlaamse regering bepaalt de nadere regelen betreffende de wijze van verantwoording.*

Voorstel tot wijziging:

Het instellingsbestuur geeft rekenschap over zijn beleid inzake het gebruik van een andere onderwijstaal dan het Nederlands in het jaarverslag met een overzicht van de doelstellingen en resultaten onderbouwd door kwantitatieve gegevens en over de wijze waarop het de betreffende decretale voorschriften heeft gehandhaafd. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regelen betreffende de wijze van verantwoording.

Motivering: De rapportering over het gebruik van een andere onderwijstaal wordt beter geïncorporeerd in het jaarverslag. Dit betekent een administratieve vereenvoudiging. Daarenboven is de huidige rapportering te detaillistisch en tijdrovend.

Voorstel van aanpassing aan artikel 5 van het Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van de vorm van de diploma's en de inhoud van het bijhorend diplomasupplement uitgereikt door de instellingen voor hoger onderwijs in Vlaanderen

1) Taal van het diploma – Art.5, derde lid:

Voor een opleiding die overeenkomstig artikel 91 van het structuurdecreet volledig in een andere taal dan het Nederlands wordt aangeboden, wordt het diploma en het diplomasupplement in die taal opgemaakt en ook in het Nederlands.

Voorstel van wijziging:

Voor een opleiding die overeenkomstig artikel 91 van het structuurdecreet volledig in een andere taal dan het Nederlands wordt aangeboden, wordt het diploma en het diplomasupplement in die taal opgemaakt.

Motivering: Voor internationale opleidingen heeft het uitreiken van een Nederlandstalig diploma en diplomasupplement, naast deze opgemaakt in de taal van de opleiding, weinig zin. Vooral in het geval van interuniversitaire opleidingen die gezamenlijk ingericht worden met buitenlandse partners (bvb. In het kader van Erasmus Mundus) en die leiden tot een gezamenlijk diploma, geeft de verplichting tot het uitreiken van een Nederlandstalig diploma met bijhorend diplomasupplement vaak problemen. Sommige partnerinstellingen weigeren namelijk een diploma te ondertekenen dat opgesteld is in een taal (i.c. het Nederlands) die ze niet machtig zijn.